

Ulkomaalaistaustaisen väestön terveys- ja hyvinvointitutkimukset – Ulkomaalaistaustaisen kenttähenkilöstön kokemuksia

Suomen ulkomaalaistaustaisen väestön määrän kasvaessa on entistä tärkeämpää saada luotettavaa tietoa tämän väestöryhmän hyvinvoinnista, terveydestä, elinoloista, osallisuudesta, toimintakyvystä ja palveluiden käytöstä. Tiedon saantiin liittyy haasteita, joihin on etsitty ratkaisuja muun muassa kehittämällä tutkittavien tavoittamista ja haastattelujen toteutusta sekä hakemalla toimivia käytäntöjä viranomaisten ja tutkimuslaitosten väliseen yhteistyöhön.

Tässä artikkelissa kuvataan kahdessa ulkomaalaistaustaisiin kohdennetussa väestötutkimuksessa toimineen monikulttuurisen kenttätutkimushenkilöstön kokemuksia tiedonkeruusta. Empiirisenä aineistona on Maahanmuuttajien terveys- ja hyvinvointitutkimuksen (Maamu) ja Ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi Suomessa (UTH) -tutkimuksen ulkomaalaistaustaisen kenttähenkilöstön puolistrukturoidut teemahaastattelut.

Kenttätutkimushenkilöstön kokemusten karttuminen ja varmuuden kasvaminen auttoivat tutkittavien suostuttelussa. Tutkittavien epäluuloisuus viranomaisia kohtaan laski halukkuutta osallistua tutkimukseen. Kenttätutkimushenkilöstön ja tutkittavien yhteinen kulttuuritausta toisaalta edisti mutta toisaalta myös hankaloitti tutkittavien tavoittamista. Lisäksi työnantajan kenttähenkilöstölle tarjoama tuki koettiin tärkeänä.

Kohdennetussa väestötutkimuksessa tutkittavien tavoittelemiseen on varattava riittävästi aikaa ja resursseja. Resursseja tarvitaan erityisesti kaikista heikoimmassa asemassa olevien tavoittamiseen. Tutkittavien tavoittamiseen ja kenttähenkilöstön kouluttamiseen liittyviä käytäntöjä on hyödyllistä kehittää viranomaisyhteistyönä. Myös kohdeväestö on tärkeä ottaa mukaan tutkimuksen suunnitteluun, toteutukseen ja raportoimiseen.

Asiasanat: ulkomaalaistaustaiset, väestötutkimus, kenttähenkilöstö, tiedonkeruu

ANNELI WEISTE-PAKKANEN, SATU JOKELA, SINIKKA KYTÖ, PÄIVIKKI KOPONEN, ANU CASTANEDA, LIISA LARJA, TARJA NIEMINEN

JOHDANTO

Ulkomaalaistaustaisen väestön määrä on kasvanut Suomessa voimakkaasti viime vuosikymmeninä. Tilastokeskuksen ennusteiden mukaan Suomen väestönkasvu perustuu jatkossa muuttovoittoon ulkomailta (1). Väestöryhmien väliset terveys- ja hyvinvointierot ovat edelleen suuret (2). Jotta erojen kasvu voitaisiin pysäyttää, tarvitaan

väestöryhmäkohtaista terveys- ja hyvinvointitietoa poliittisen päätöksenteon sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tueksi. Ulkomaalaistaustaisista ihmisistä osa tulee vaikeista olosuhteista, mikä vaikuttaa osaltaan heidän terveyteensä, hyvinvointiinsa, toimintakykyynsä ja kotoutumiseensa. Näihin vaikuttavia tekijöitä ovat esimerkiksi aiemmassa kotimaassa koetut traumat,

maahanmuuttoprosessiin liittyvät vaikeudet, perhesuhteiden ja sosiaalisten verkostojen rikkoutuminen, kielitaidon puute, koettu syrjintä, työllistymisen vaikeudet ja muuta väestöä heikompi sosiaalinen asema. (3–7). Terveydentilan ja palvelujen käytön erot ulkomaalaistaustaisen ja muun väestön välillä ovat yhteydessä ulkomaista syntyperää olevien heikompaan työllisyyteen ja sosioekonomiseen asemaan sekä maahanmuuttoon ja kotoutumiseen liittyviin vaikeuksiin. (8–10).

Ulkomaalaistaustaiselle väestölle kohdennettun tutkimuksen toteutus vaatii erityistä osaamista, jotta kerätty tieto olisi mahdollisimman edustavaa ja tutkimus olisi toteutettu eettisesti hyväksyttävällä tavalla ja saatu tieto olisi luotettavaa (11). Erityisosaamista tarvitaan tutkimuksen otannan ja haastattelutilanteen suunnittelussa, kenttähenkilöstön rekrytoinnissa ja koulutuksessa, tutkittavien henkilöiden tavoittelussa, sekä kadon vaikutusten korjaamisessa ja tilastollisissa analyyseissa aineiston painottamisessa (12). Keskeistä on myös tavoittaa kaikkein heikoimpaan asemaan kuuluvia henkilöitä, jotka ovat useammin kielitaidottomia ja työttömiä ja heillä on alhaisempi koulutustaso ja toiminta- ja työkyky. Heikoimmassa asemassa olevien ihmisten tavoittaminen on kuitenkin vaikeaa ja heidän äänensä jää tutkimuksissa helposti varjoon (13).

Ulkomaalaistaustainen väestö ei ole yhtenäinen ryhmä, joten osallistumisaktiivisuus ja syyt osallistumatta jättämiseen vaihtelevat eri ryhmien välillä (14). Vaikka kohdennetuissa väestötutkimuksissa on huomioitava eri kulttuureihin liittyvät erityispiirteet, kerätyn aineiston on oltava vertailukelpoista eri väestöryhmien välillä. Syitä alhaiseen osallistumisaktiivisuuteen on useita, muun muassa vaikeus tavoittaa tutkittavia, joiden osoitteet ja puhelinnumerot vaihtuvat usein, epätietoisuus tutkimuksiin osallistumisen tärkeydestä sekä epäluulo ja pelko viranomaisia kohtaan (15). Lukutaidottomat ihmiset ovat usein haluttomia avaamaan heille osoitettuja viranomaiskirjeitä (16). Osallistumisaktiivisuuden edistämiseksi on myös huomioitava, missä yhteydessä tietoa kerätään, esimerkiksi terveydenhuollon instituutiot eivät ole onnistuneet edistämään heikoimmassa asemassa olevien ryhmien tutkimukseen osallistumista yhtä hyvin kuin koulut. (17).

Eri maissa toteutetuissa ulkomaalaistaustaisille tai etnisille vähemmistöille kohdennetuissa väestötutkimuksissa vastausosuutta on pyritty kasvattamaan muun muassa kääntämällä lomakkeita ja muuta materiaalia tutkittavien äidinkielelle sekä käyttämällä tulkkihaastattelijoita. Tutkimuksissa on todettu tärkeäksi myös kasvattaa luottamusta tutkittavien parissa kertomalla tutkimuksen merkityksestä tutkittaville. Lisäksi eri aineistonkeruumenetelmien monipuolisen käytön on todettu auttavan kasvattamaan vastausosuutta. (18)

Väestötutkimuksella tarkoitetaan tässä artikkelissa tutkimusta, joka perustuu satunnaisotantaan väestörekisteristä tai muusta tietolähteestä, johon pohjautuen tutkimuksessa voidaan tavoitella edustavaa ja luotettavaa kuvaa kohdeväestön tilanteesta (esim. terveydestä ja hyvinvoinnista). Ulkomaalaistaustaisten osallistumisaktiivisuus on väestötutkimuksissa useimmiten ollut muuta väestöä heikompa, mikä heikentää kerätyn tiedon laatua ja tulosten edustavuutta (19). Laajat väestötutkimukset eivät Suomessa ole tavoittaneet riittävästi ulkomaalaistaustaisia ihmisiä: heidän osuutensa tutkimusotoksessa on jäänyt pieneksi ja osallistumisaktiivisuus muuta väestöä alhaisemmaksi. (12). Tästä syystä tarvitaan ulkomaalaistaustaiseen väestöön kohdennettuja väestötutkimuksia, joiden tiedonkeruumenetelmissä otetaan huomioon väestöryhmän erityispiirteet. Suomessa ulkomaalaistaustaisille kohdennettuja väestötutkimuksia on tehty 2000-luvun alusta lähtien (20, 8, 21–23).

Tässä artikkelissa kuvataan kokemuksia kahdesta Suomessa toteutetusta laajasta ulkomaalaistaustaisiin kohdennetusta väestötutkimuksesta: Maahanmuuttajien terveys- ja hyvinvointitutkimuksesta (Maamu) (8) sekä Ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointitutkimuksesta (UTH) (23), joissa kerättiin tietoa terveydestä ja hyvinvoinnista, toiminta- ja työkyvystä sekä näihin vaikuttavista tekijöistä. Maamu-tutkimuksessa kohderyhmän olivat 18–64-vuotiaat vähintään vuoden Suomessa asuneet kurdi-, somali- ja venäläistaustaiset henkilöt kuudessa kaupungissa vuosina 2010–2012. Otokseen poimittiin väestörekisteristä satunnaisesti tuhat henkilöä kustakin ryhmästä iän, kotikunnan, syntymämaan (Iran tai Irak, Somalia, Venäjä tai entinen Neuvostoliitto) sekä kurdi- ja

venäläistaustaisilla myös äidinkielen perusteella (kurditaustaisilla sorani, venäläistaustaisilla venäjä tai suomi). Tutkimuksen toteutuksesta vastasi Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL), ja sen suunnitteluun osallistui myös tutkijoita Työterveyslaitokselta ja eri yliopistoista. Noin tunnin kestäneiden strukturoitujen haastattelujen lisäksi tutkimukseen kuului terveystarkastus. Lisäksi niille, jotka eivät halunneet tai ehtineet osallistua pidempään haastatteluun, tarjottiin lyhyempää haastattelua puhelimitse, kotikäynnillä tai terveystarkastuksen yhteydessä. Vähintään yhteen osaan tiedonkeruusta osallistui 70 % venäläis-, 51 % somalialais- ja 63 % kurditaustaisista. Kaikki kenttätutkimuksen tiedonkeruun toteuttaneet haastattelijat ja tutkimushoitajat olivat kaksikielisiä, ja he saivat ennen tutkimusta kahden viikon koulutuksen tehtäviinsä. Suurin osa heistä työskenteli koko kaksivuotisen tiedonkeruun ajan, mutta osa rekrytoitiin myöhemmin tiedonkeruun siirtyessä paikkakunnalta toiselle. (8).

Vuosien 2014–2015 aikana toteutettu UTH-tutkimus on toistaiseksi laajin Suomessa ulkomaalaistaustaisiin kohdennettu väestötutkimus (23). Satunnaisotos, 4977 henkilöä, poimittiin koko väestön kattavasta Tilastokeskuksen tietokannasta. Kohderyhmänä olivat ulkomaalais- taustaiset Suomessa pysyvästi asuvat 15–64-vuotiaat, joiden molemmat vanhemmat (tai ainoa tiedossa oleva vanhempi) olivat ulkomailla syntyneitä. Tutkimukseen osallistui 3262 ulkomaalaistaustaista henkilöä (66 % otokseen kuuluneista). Tiedonkeruu toteutettiin 12 eri kielellä pääosin tietokoneavusteisilla noin tunnin kestäneillä käyntihaastatteluilla, mutta tarvittaessa myös hieman lyhennettyinä puhelinhaastatteluina. Tilastokeskuksen vakituisten haastattelijoiden lisäksi tutkimushaastattelijoina toimi yhdeksän tutkimuskieliä puhuvaa haastattelijaa. Nämä tulkkihaastattelijat osallistuivat ensin kahden viikon koulutukseen, joka vastasi Tilastokeskuksen uusien haastattelijoiden tavanomaista koulutusta. Sen jälkeen heille ja UTH-tiedonkeruuseen osallistuneille Tilastokeskuksen vakituksille haastattelijaille järjestettiin kahden päivän perehdytys UTH-tutkimuksen toteutukseen. Useimmat tulkkihaastattelijat hallitsivat suomen ja oman äidinkielen lisäksi jonkun muun tai useampia muita tutkimuksen kohdejoukon äidinkielistä. Tulkkihaastattelijat tekivät haastatteluja hallitsemillaan kielillä sekä toimivat tulkkeina Tilasto-

keskuksen vakituisten haastattelijoiden toteuttamissa haastatteluissa, pääosin etäyhteydellä. Tilastokeskus toteutti tutkimustiedonkeruun, mutta tutkimuksen suunnitteluun osallistuivat myös THL ja Työterveyslaitos. (12)

Maamu- ja UTH-tutkimuksissa kohdeväestön edustajat olivat keskeisessä roolissa kenttätutkimushenkilöstönä, mutta myös tutkimuksen eri vaiheissa esimerkiksi Maamu-hankkeen ohjausryhmän jäsenenä sekä tutkimuksia ennen toteutetuissa fokusryhmähaastatteluissa ja/tai haastattelukysymysten ja lomakkeiden arvioinnissa. Molemmat tutkimukset suunniteltiin laajassa viranomais- ja tutkijayhteistyössä. (24). Tämän artikkelin tavoitteena on kuvata näiden kahden tutkimuksen tiedonkeruuseen osallistuneen kenttätutkimushenkilöstön kokemuksia ulkomaalaistaustaiselle väestölle kohdennettujen väestötutkimusten toteutuksesta. Tutkimuskysymyksemme on: Mitkä olivat kenttätutkimushenkilöstön mielestä osallistumista edistäviä tekijöitä ja mikä aiheutti kieltäytymistä?

AINEISTO JA MENETLMÄT

Maamu- ja UTH-tutkimusten tiedonkeruuseen osallistunutta henkilöstöä kutsutaan tässä artikkelissa nimellä *kenttätutkimushenkilöstö*. Tutkimusten tiedonkeruiden loppuvaiheissa kerättiin kenttätutkimushenkilöstön laadullinen haastatteluaineisto (Maamu N = 20; UTH N = 8), josta saatiin tietoa henkilöstön kokemuksista työstään. UTH-tutkimuksessa kenttätutkimushenkilöstön kahdeksan jäsentä, jotka osallistuivat laadulliseen haastatteluun, olivat Tilastokeskuksessa työskennelleitä ”tulkkihaastattelijoina” eri kieliryhmistä. Maamu-tutkimuksessa laadulliseen haastatteluun osallistuneeseen, THL:ssä työskennelleeseen kenttätutkimushenkilöstöön kuului 5 tutkimushoitajaa, 7 haastattelijaa ja 3 koordinaattoria eri kieliryhmistä. Kenttätutkimushenkilöstössä työskenteli sekä miehiä että naisia. Koska haastattelijoiden määrät ovat tässä aineistossa hyvin pieniä, informantteja ei kuvata tarkemmin. Kenttätutkimushenkilöstön koulutustausta ja työkokemus vaihtelivat paljon. Heidän rekrytoinnissaan keskeisenä kriteerinä oli niiden kielten hyvä hallinta, joita Maamu- ja UTH-tutkimusten haastattelijat puhuivat.

Haastattelukysymyksiä valittaessa hyödynnettiin aiemman kirjallisuuden tietoja ulkomaalaistaustaisille kohdennettujen väestötutkimusten

tiedonkeruun haasteista. Molempien tutkimusten kenttätutkimushenkilöstön haastattelut ovat puolistrukturoituja teema-haastatteluita. Haastattelurunko perustui teorialähtöisesti teemoihin, joista tämän artikkelin tarkastelun kohteeksi olemme nostaneet kokemukset tutkimukseen osallistumisesta ja kokemukset työnantajan tarjoamasta tuesta. Tässä artikkelissa käsiteltäviä teemoja kysyttiin pääosin samalla haastattelurungolla Maamu- ja UTH- kenttätutkimushenkilöstön haastatteluissa. Haastattelurungon pääkysymykset olivat ensin toteutetuissa Maamu-haastatteluissa a.) miten sait tutkittavan mukaan tutkimukseen? sekä b.) vaikuttiko tutkittavien osallistumishalukkuuteen oma persoonasi? ja c.) minkälaisia hankalia tai haastavia tilanteita olet kohdannut työssäsi? Lisäksi UTH-haastatteluissa kysyttiin d.) oletko saanut riittävästi tukea ja ohjausta työnantajaltasi?

Maamun ja UTH:n kenttätutkimushenkilöstön haastattelut toteuttivat eri henkilöt. He eivät olleet osallistuneet kenttätutkimushenkilöstön koulutukseen eivätkä väestötutkimusten tiedonkeruuseen. Strukturoimattomissa haastatteluissa kysyttiin kolmen tyyppisiä kysymyksiä: haastattelua ohjaavia pääkysymyksiä, täydentäviä kysymyksiä ja jatkokysymyksiä. (25). Maamututkimuksen kenttätutkimushenkilöstölle tehtyjen haastattelujen keskeisimmät teemat olivat: 1.) kokemukset tutkimukseen osallistumisesta, 2.) kokemukset tutkittavien terveyskäsityksistä, 3.) kokemukset haastattelu- ja terveystutkimustilanteesta, 4.) kokemukset neuvonnasta ja hoitoon ohjaamisesta. Tässä artikkelissa teemat 2–4 on rajattu pois, koska keskitymme tutkittavien rekrytoimiseen. Työnantajan antama tuki oli Maamu-aineistossa usein mainittu ja tärkeäksi koettu teema, joten se otettiin mukaan UTH-haastattelurunkoon ja tähän analyysiin, koska tässä teemassa käsitellyillä asioilla oli myös selkeä yhteys tutkittavien osallistumiseen. UTH-kenttätutkimushenkilöstölle esitetyt kysymykset käsitelivät: 1) hankalia tai erityisen haastavia tilanteita haastateltavien tavoittelussa tai haastattelutilanteissa ja 2) työnantajan antamaa tukea ja ohjausta haastattelutyön tekemiseen. Tärkein kysymys oli: miten sait tutkittavat osallistumaan tutkimukseen?

Kenttätutkimushenkilöstön haastattelut tehtiin tiedonkeruun viimeisen puolen vuoden aikana Maamu-tutkimuksen kenttäpisteissä (esim. tutkimuspaikkakunnilla niissä terveysaseman tiloissa, joissa kenttätutkimushenkilöstö työskenteli) ja keskustuimistolla ja UTH-tutkimuksessa Tilastokeskuksen tiloissa tiedonkeruun loppuvaiheessa. UTH-kenttätutkimushenkilöstön haastattelut tehtiin pareittain. Haastattelujen kesto oli noin puoli tuntia. Osallistuminen haastatteluihin oli vapaaehtoista, ja molemmissa tutkimuksissa kaikki kutsutut suostuivat haastatteluun. Molemmissa tutkimuksissa haastattelut nauhoitettiin haastateltavan suostumuksella ja nauhoitettu aineisto litteroitiin. Maamu-kenttätutkimushenkilöstön haastatteluissa haastateltavilta pyydettiin suostumus haastatteluun suullisesti ja se nauhoitettiin. UTH-kenttätutkimushenkilöstön haastatteluissa lupa pyydettiin kirjallisena allekirjoituksen kera. Maamututkimuksen aineistoa kertyi 12 tuntia, joka litteroituna tekstinä oli 172 sivua. UTH:ssa aineistoa oli 2 tuntia, joka litteroituna oli 45 sivua.

Molemmat aineistot analysoitiin sisällönanalyysin keinoin. Käytimme teorialähtöistä sisällönanalyysiä, jossa käsitteistö tulee aiemmasta kirjallisuudesta ja analyysin luokittelu perustuu aikaisempaan käsitteistöön ja teoriaan (26). Sisällönanalyysi tehtiin siten, että avaintemat ja käsitteet identifioitiin ja luokiteltiin eri kategorioihin (25). Haimme tutkimuskysymysemme vastauksia kysymällä haastatteluissa aiemmasta kirjallisuudesta esiin nostamiamme teemoja. Jäsentelimme teemojen mukaan molemmat haastatteluaineistot koodaamalla erilaisia osallistumista edistäviä ja rajoittavia tekijöitä sekä työnantajan tukeen liittyviä asioita. Näistä muodostettiin kolme kategoriaa: työnantajan tuki, osallistumista edistävät ja osallistumista haittaavat tekijät. Maamu-kenttätutkimushenkilöstön haastattelujen analyysissä käytettiin apuna Atlas.ti -ohjelmaa ja UTH-aineistossa koodaus tehtiin käsin. Aineistoa tyypiteltiin keskeisiin ilmiöihin, edeten yleisistä yksityiskohtaisempiin havaintoihin. Muutamat epätyypilliset havainnot olivat ilmiöitä, jotka aiheuttivat sekä osallistumista että kieltäytymistä ja olivat siten risiiritaisia vaikutukseltaan. Käytämme sitaatteja kuvaamaan aineistoa.

TULOKSET

ULKOMAALAISTAUSTAISTEN HAASTATELJIJOIDEN KOKEMUKSIA TUTKITTAVIEN TAVOITTELUSTA JA TIEDOTUKSESTA

Sekä Maamu- että UTH-tutkimuksesta tiedotettiin tiedonkeruiden käynnistyessä laajasti eri kanavia käyttäen muun muassa järjestöjen ja yhdistysten kautta. Valtamedia ei juuri tarttunut tutkimusten tiedotteisiin, mutta sosiaalisen median ja maahanmuuttajatyön verkostojen kautta viesti saatiin leviämään. Ulkomaalaistaustaisen kenttätutkimushenkilöstön asiantuntemusta, verkostoja ja kielitaitoa hyödynnettiin viestinnässä. Maamu-tutkimuksen aikana yhdistysten ja maahanmuuttajien omien kokoontumispaikkojen kautta tapahtuva tiedottaminen oli koettu hyödylliseksi, joten sitä hyödynnettiin myös UTH:ssa. Molemmissa tutkimuksissa kenttätutkimushenkilöstö kävi eri järjestöissä ja infopisteissä jakamassa tutkimuksen esitteitä ja kertomassa samalla tutkimuksesta. Tutkimusten esitteitä jaettiin järjestöihin, kirjastoihin, oppilaitoksiin ja uskonnollisiin yhteisöihin sekä julkaistiin näiden viestintäkanavissa.

”Mä oon itse käyny sellasissa paikoissa missä meidän yhteisö paljon oleskelee. Moskeijat esimerkiksi, naisten puolen tilat. Käynyt seinille ripustamassa näitä esitteitä ja puhumassa heille siellä ja mä oon käyny joissain paikoissa missä opetetaan suomenkieltä ulkomaalaisille. Yhessä koulussa kävin” (Tulkkihaastattelija, UTH)

TUTKIMUKSEEN OSALLISTUMISTA EDISTÄVIÄ TEKIJÖITÄ

Molempien tutkimusten kenttätutkimushenkilöstön mukaan osallistumisaktiivisuutta edistäviä tekijöitä olivat tutkittavien ymmärrys tutkimuksen tavoitteista ja tarkoituksesta sekä onnistunut kohtaaminen kenttätutkimushenkilöstön kanssa. Useimmat tutkittavat olivat tyytyväisiä päästessään keskustelemaan omasta terveydestään omalla äidinkielellään. Maamu-kenttätutkimushenkilöstön mukaan tutkittavan henkilökohtainen mielenkiinto omaa terveyttään kohtaan oli merkittävä osallistumisaktiivisuutta edistävä tekijä, sillä tutkimukseen kuulunut terveystarkastus kannusti osallistumaan. Toisaalta UTH oli haastattelututkimus ilman terveystarkastusta, mutta siitä huolimatta osallistumisaktiivisuus oli UTH-tutkimuksessa erityisesti somalialaistaus-

taisten ryhmässä korkeampi kuin Maamu-tutkimuksessa.

Lisäksi monia tutkittavia motivoi halu olla mukana parantamassa oman väestöryhmänsä palveluja ja elinoloja. Osallistumisaktiivisuutta edisti kokemuksen kertyminen, sillä kenttätutkimushenkilöstö koki onnistuvansa sitä paremmin mitä pidemmälle tiedonkeruu eteni. Maamu-tutkimuksessa tämä näkyi erityisesti somalialaistaus- taustaisten osallistumisaktiivisuuden huomattavana paranemisenä tiedonkeruun edetessä.

”Tääl on tulleet ihmiset niin hyvin. Tupsahtaa tyhjältä ihmisä. Hei, me halutaan ajan. Sit kun on joidenkin sukulaisten kanssa, joilla on aika, ne sanoo mä haluan nyt! ja mä sanon mul on seuraava asiakas tunnin päästä, otetaan siihen väliin.” (Tutkimushoitaja, Maamu)

Kenttätutkimushenkilöstö koki myös, että ulkomaalaistaustaisten yhteisöissä levinneet positiiviset osallistumiskokemukset edistivät osallistumisaktiivisuutta erityisesti pääkaupunkiseudun ulkopuolella pienemmissä kaupungeissa, joissa tietyn kieli- ja kulttuuriryhmän muodostama yhteisö oli tiiviimpi.

Jotkut tavoitelluista henkilöistä suhtautuivat negatiivisesti haastattelijoihin, mutta tähän pystyttiin suhtautumaan ammatillisesti, kuten alla olevasta kenttähaastattelijan lainauksesta käy ilmi.

”Niitä haasteellisia ollu totta kai, vaikeita ihmisiä on olemassa ja erilaisia ihmisiä... mut tää kuuluu tähän työhön ei voi mitään.” (Tulkkihaastattelija, UTH)

”Onneks mä en ollu siellä kodin sisällä, ett mä vaan olin ulkona, niin ei mua haittaa. Ei se mitenkään äkäinen ollu, mut se sanoi, ett se ei halunnut, ett vaimo menee. Vaimo oli siellä, mut en tiedä. Ne vaan sano, että no ei, koska se sano, ett ei halua tulla. Mä olin puhumassa, ja se laitto oven kiinni. Sit se on sielläkin. Se oli se ainoa tily asiakas. Jälkeenpäin harmittaa vähän.” (Haastattelija, Maamu)

Molempien tutkimusten kenttätutkimushenkilöstö nosti esiin oman ammatillisen suhtautumisen työtä kohtaan. Työssä onnistumiseen vaikutti haastattelijoiden sinnikkyyys rekrytoitavien ta-

voittelutyössä. Lisäksi työhön saatu koulutus ja työnantajalta sekä työkavereilta saatu tuki olivat merkittäviä työssä onnistumista edistävinä tekijöinä. Hyvänä käytäntönä kohdennetuista väestötutkimuksista sekä Maamu- että UTH-kenttä-tutkimushenkilöstön kokemusten perusteella voidaan nostaa esiin ammattimainen, mutta lämminhenkinen ja kiireeton kohtaaminen tutkittavien kanssa, jolloin kenttätyöntekijä pystyy selittämään tutkimuksen tarkoituksen ja vastaamaan luottamuksellisuuteen liittyviin kysymyksiin.

TUTKIMUKSEEN OSALLISTUMISTA RAJOITAVIA TEKIJÖITÄ

Kieltäytymistä aiheuttaneista syistä Maamu- ja UTH-kenttätutkijat mainitsivat muun muassa tutkittavien kiireen. Erityisesti opiskeluun ja työntekoon liittyvät kiireet mainittiin usein syinä kieltäytymiselle. Toinen yleinen aihe kieltäytymiselle oli tutkittavien epäluulo viranomaisia ja tutkimuksia kohtaan. Osa Maamu- ja UTH-tutkimusten rekrytoitavista ei ymmärtänyt tutkimuksen tarkoitusta tai he ajattelivat, että osallistumisesta ei ole heille suoraan kohdentuvia hyötyjä. Tämä johti siihen, että sovitettuun haastattelutapaamiseen tai terveystarkastukseen ei aina tultu. Jotkut eivät halunneet osallistua, mutta eivät myöskään kohteliaisuussyistä suoraan kieltäytyneet. Epäluottamus viranomaisia ja heidän keräämiään rekistereitä kohtaan oli yleisimpiä Maamu-kenttätutkimushenkilöstön mainitsemista syistä kieltäytymiseen ja myös UTH-haastattelussa tämä ongelma nostettiin esille.

”...kaikki oli mun mielestä ihan kohteliaita ja ehkä vain avoimesti ei sano että hän ei halua haastattelua.. ei kieltäytyä eikä suostua.. se on vielä ongelma että odottaa ja odottaa ja lopuksi ehkä kieltäytyy.” (Tulkkihaastattelija, UTH)

”...on kyllä ollu semmosia jotka on ollu epäileväisiä sen tutkimuksen subteen...ei meinannu uskoo tota...et näitä tietoja ei välitetä kenellekään...osa niistä menee tietysti kadoksi koska niitä...niitä ei saada mukaan ...mutta on ollu osa sellasiaki että mä oon onnistunu saamaan (haastattelun) mutta se on ollu hankalaa.” (Tulkkihaastattelija, UTH)

HENKILÖKOHTAINEN HYÖTY EDISTI OSALLISTUMISTA

Joissakin kohderyhmissä koettiin väsymystä tutkimuksen kohteena olemiseen. Muun muassa Suomen somaliväestöön on kohdistunut useita tutkimuksia, pääasiassa erilaisia opinnäytetöitä, joiden tuloksista ei ole tiedotettu tutkimukseen osallistuneille. Väsymys tutkimuksen kohteena olemiseen liittyi myös turhautumiseen siitä, ettei tutkimuksista koettu olevan hyötyä yhteisöille. Monet hyvin integroituneet, erinomaisesti suomea osaavat henkilöt, joilla oli työkiireitä, kieltäytyivät tutkimuksesta vedoten siihen, etteivät he halunneet heitä kohdeltavan maahanmuuttajana.

Rekrytoitavien kokemat syrjintäkokemukset olivat toisaalta osallistumista edistävä tekijä: haastatellut kertoivat rekrytoitavien halunneen päästä kertomaan kokemuksistaan ja purkamaan niitä. Osa ihmisistä kuitenkin ajatteli tutkimustulosten lisäävän omaan väestöryhmäänsä kohdistuvaa syrjintää leimaamalla yhteisön jäseniä negatiivisesti. Kenttätutkimushenkilöstön kertomukset rekrytoitavien syrjintäkokemuksista muodostivat aineistossa sekä osallistumisaktiivisuutta edistäviä että kieltäytymistä aiheuttavia luokkia.

”Kerran haastattelijä meni ovelle ja naapuri huusi rasistisia juttuja hänelle, mutta kun hän pääsi sisään, siellä vanha nainen oli niin onnellinen kun pääsi tutkimukseen. Hänellä oli diabetes ja hän ajatteli, ettei kukaan halua hoitaa häntä”. (Koordinaattori, Maamu)

”Se on positiivista, ihmiset haluavat tietoa omasta terveydestänsä ja nyt heille annetaan sitä. Kiinnostus maahanmuuttajien elämää kohtaa lisääntyy, me emme ole enää näkymättömiä” (Haastattelijä, Maamu)

Molempien tutkimusten kenttätutkimushenkilöstön mukaan kulttuuritaustalla oli vain vähän vaikutusta vastausosuuteen ja sukupuolella ei lainkaan. Haastattelijan kuuluminen samaan etniseen ryhmään tutkittavien kanssa saattoi kuitenkin aiheuttaa joissakin tutkittavissa huolta luottamuksellisuuden ja tietosuojaan puolesta. Kenttähenkilöstö ei varsinaisesti tuonut tätä esiin, mutta tutkimusten toteutuksesta vastaavat tutkijat kertoivat, että jotkut tutkittavat olivat huolissaan heitä koskevien henkilökohtaisten asioi-

den leviämisestä yhteisön keskuuteen ja olisivat mieluummin toivoneet haastattelijaksi henkilöä, joka ei kuulu samaan etniseen yhteisöön. Toisaalta molemmissa tutkimuksissa tutkittavien oman kielen käytön suurimpia etuja olivat samankielisyydestä johtuva ajansäästö haastattelutilanteissa sekä UTH -tutkimuksessa mahdollisuus siirtää suomea puhumattomat tutkittavat vain suomea puhuvilta haastattelijoilta tulkkihaastatteliijoille. Yhteinen kieli- ja kulttuuritausta tutkittavien ja kenttähenkilöstön välillä oli joissakin tapauksissa etu, mutta myös tutkimuksen tekoa haittaava tekijä. Aikaisemmat tutkimukset osoittavat myös, että samasta kieli- ja tai kulttuuritaustasta tulevien haastattelijoiden käytöllä on sekä hyviä että huonoja puolia. Hyvänä puolena on nähty helppous käsitellä rasismia ja syrjintää, sellaisen haastattelijan kanssa, joka voi jakaa samanlaisia kokemuksia(27). Toisaalta samasta pienestä etnisestä ryhmästä olevan haastattelijan käyttö voi olla ongelmallista niiden kysymysten kohdalla, jotka koskettavat arkaluonteisia asioita (28-29).

Maamu- ja UTH-tutkimuksissa monet eivät halunneet identifioitua maahanmuuttajiksi osalistumalla erityisesti ulkomaalaistaustaisille kohdennettuun väestötutkimukseen., Kohdennettujen väestötutkimusten kenttätönnön onnistumista kuitenkin edesauttavat erilaiset kohdeväestön erityispiirteet huomioon ottavat kielellis-kulttuurilliset ratkaisut, ja erityisesti voimakas työnantajan ja työyhteisön tuki kenttätöntekijälle.

KOKEMUKSIA TYÖNANTAJAN TARJOAMASTA TUESTA TUTKIMUSHANKKEIDEN AIKANA

Mahdollisuus saada tukea ongelmatilanteissa muilta haastatteliijoilta sekä työnantajalta koettiin UTH-kenttätutkimushenkilöstön keskuudessa omaa työtä tukeväksi. Haastateltavat kertoivat, että heillä oli mahdollisuus koska tahansa soittaa, laittaa sähköpostia tai tavata kenttätönnön koordinaattoria. Maamu-tutkimuksessa monet kenttähenkilöstön jäsenet toivoivat vahvempaa ohjausta ja tukea työllensä. Myös kenttätiimien organisoiminen kieliryhmittäin sai monilta Maamu-kenttätöntekijöiltä kritiikkiä osakseen: he olisivat toivoneet suurempaa tukea tutkijatiimiltä, jotta he eivät olisi olleet kieliryhmän koordinaattorin kautta tulevan tuen varassa. UTH:ssa muilta haastatteliijoilta saatu tuki koettiin erityisen tärkeäksi. Erityisesti tulkkihaastattelijoiden

kesken oli hyvä yhteishenki, jota vahvistivat säännölliset tapaamiset.

”..itse asiassa meillä on ollut hyvä yhteishenki ja pieni niin kun..pieni ryhmä...yhdeksän hengen ryhmä.. plus niin kun tutkijat..että tiivis yhteisö...saatiin tukea kaikilta” (Tulkkihaastatteliija, UTH)

UTH-kenttätutkimushenkilöstö koki, että he olivat saaneet hyvin tukea työssään onnistumiseen. He saivat haastattelutyön toteuttamiseen perusteellisen koulutuksen ja heidän ammatillista osaamistaan vahvistettiin. Tutkittavien tavoittamiseen kulunut aika koettiin hyvin työllistäväksi, mutta siihen suhtauduttiin työnä joka oli tehtävä. Vaikeista tilanteista voitiin puhua kenttäkoordinaattorin tai muiden haastattelijoiden kanssa. Lisäksi työnantajan järjestämät säännölliset haastattelijoiden tapaamiset tukivat työssä jaksamista. Tapaamisissa saatiin tukea ongelmatilanteisiin.

haastatteliija: *”Ootteks te tarvittaessa saanu sitten täältä työnantajalta apua ja tukea ongelmatilanteisiin?”*

haastateltava: *”Se on ollu mun mielestä kaikista parasta tässä työssä” (Tulkkihaastatteliija, UTH)*

Myös moni Maamu-kenttätutkimushenkilöstöstä koki, että koulutuksella ja työnantajan sekä työyhteisön tuella oli suuri merkitys. He olisivat kuitenkin kaivanneet vahvempaa tukea kenttätönnön aikana. UTH-kenttätutkimushenkilöstö koki, että työnantajan tarjoama tuki työssä onnistumiseen ja oma osallisuus tutkimuksen kaikissa vaiheissa oli tärkeää. Haastattelijat kertoivat, että heidän osaamistaan hyödynnettiin, heitä kuunneltiin ja arvostettiin.

”No ainakin palaverissa me ollaan tutkijoille niin kun annettu palautetta varsinkin kun alussa, nykyään... kulttuurillista tietoa...tutkijat laativat ohjeistukset että ollaan niin kun aina kuultu meidän mielipiteitä...” ”..ottivat hyvin vastaan ja käyttivät meidän asiantuntemusta mun mielestä ihan hyvin...hyvin käyttävät...sen suhteen kyllä.” (Tulkkihaastatteliija, UTH)

POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Kokemukset ulkomaalaistaustaisille kohdenne- tuista väestötutkimuksista ovat opettaneet, että onnistumiseen vaikuttavat ennen kaikkea riittä- vät resurssit sekä motivoitunut ja hyvin koulu- tettu kenttähenkilöstö, jolla on riittävästi aikaa tutkittavien tavoittamiseen ja puuttuvien yhteys- tietojen etsimiseen. (12).

UTH-tutkimuksen toteutuksessa hyödyn- nettiin aiemmissa tutkimuksissa ja hankkeissa kertyneitä kokemuksia yhteistyöstä eri viran- omaislaitosten välillä sekä maahanmuuttajien parissa toimivien kansalaisjärjestöjen ja maa- hanmuuttajaryhmien omien järjestöjen välillä. Aikaisemmin Maamu-tutkimuksessa rakennettu verkostoyhteistyö järjestötoimijoiden kanssa hel- potti UTH-tutkimuksen kenttätutkimushenkilös- tön rekrytointia ja tutkimuksesta tiedottamista. UTH- kenttätutkimushenkilöstön koulutuksessa ja tutkimuksen suunnittelussa voitiin hyödyntää kokemuksia Maamu-tutkimuksesta sekä Tilasto- keskuksen aiemmin toteuttamasta maahan- muuttajatutkimuksesta (20), ja toisaalta Tilasto- keskuksen laaja haastatteluorganisaatio antoi paremmat puitteet tutkimuksen toteutukselle. Nämä seikat ovat todennäköisesti vaikuttaneet siihen, että UTH-kenttätutkimushenkilöstö ko- ki saaneensa paremmin tukea työnsä toteutuk- seen. Maamu-tutkimuksen tiedonkeruun aikana monet käytännöt kehittyivät vasta tutkimuksen edetessä.

Sekä Maamu että UTH-tutkimuksessa tutki- muksen kohdehenkilöiden tavoittamiseen kului paljon aikaa, ja se nähtiinkin haastattelutyössä vaikeimmaksi. Monilla kohdehenkilöistä oli vir- heellisiä osoitetietoja, mikä vaikeutti kontaktin saamista. Tämä on haaste yleisesti maahanmuut- tajataustaiseen väestöön kohdennetuissa tutki- muksissa. (11–12).

Tietylle väestöryhmälle kohdennetuissa tut- kimuksissa kohdeväestö on hyvä ottaa mukaan tutkimuksen suunnitteluun ja toteutukseen, jotta kohdeväestö voi osallistua itseään koskevan tiedon tuottamiseen ja päätöksentekoon. Niin kutsuttujen hiljaisten, marginaalissa elävien yhti- teisöjen tavoittaminen on erittäin tärkeää koh- dennettujen väestötutkimusten onnistumisessa. (30). Maamu- ja UTH-tutkimusten kokemusten perusteella osallistumisaktiivisuutta voidaan parantaa huolellisella valmistelulla, ammattitai- toisilla haastatteliijoilla sekä riittävillä kenttä-

työn resursseilla. Myös tulkkien saatavuuteen on panostettava ja haastateltavien tavoitteluun sekä haastatteluun on varattava riittävästi ai- kaa. Osallistumisaktiivisuuteen vaikuttaa myös haastattelijoiden ja työnjohdon ammattitaitoi- suus, käytettävissä oleva työaika ja työvälineet, viestinnän onnistuminen ja mahdollisuus vastata omalla äidinkielellään. (12).

UTH-tutkimuksessa tulkkihaastattelijoiden toteuttamissa haastatteluissa vastaajakato oli noin 3 prosenttiyksikköä pienempi kuin kanta- väestöön kuuluvilla ammattihaastatteliijoilla. Tulkkihaastattelijat toimivat pääkaupunkiseu- dulla, jossa vastausosuudet yleensä ovat muuta maata heikompia, joten heidän tulostaan voi pitää erittäin onnistuneena myös tätä taustaa vasten. Vastausosuuksien vertailu on kuitenkin hieman ongelmallista, sillä tulkkihaastattelijoi- den ja muiden haastattelijoiden otokset olivat erilaisia johtuen paikkakunnan väestörakentees- ta ja haastattelijan kielitaidosta. Vakituksilla suo- malaisilla haastatteliijoilla oli myös mahdollisuus siirtää kielitaidottomat haastateltavat tulkki- haastatteliijoille. Näin ollen suomalaistaustaisten haastattelijoiden tulos olisi saattanut olla huo- noppi ilman tulkkihaastattelijoiden apua. (12).

Maamu-tutkimuksessa oli isoja eroja eri ryh- mien vastausprosentteissa, sen sijaan UTH-tut- kimuksessa eri maista Suomeen muuttaneiden vastausprosenttien erot olivat pieniä (12). Jatko- tutkimuksissa, esimerkiksi väestötutkimusaineis- tojen katoanalyysissä, olisikin tarpeen selvittää, mitkä tekijät vaikuttivat eroihin vastausaktiivi- suudessa.

Tutkimuksen toteuttajien ja tutkittavan vä- estön välistä sosiaalista etäisyyttä on pyrittävä kaventamaan, jotta päästään lähemmäksi tut- kittavaa yhteisöä. Etenkin haavoittuvimmassa asemassa olevien ryhmien kohdalla kenttätut- kimushenkilöstön rooli on merkittävä. (13, 17). Maamu- ja UTH-tutkimuksista saatujen koke- musten perusteella ulkomaalaistaustaisten henki- löiden mukanaolo tutkimuksen toteutuksessa on tehostanut erityisesti tutkimuksesta tiedottamista ja tutkittavien rekrytointia. Laaja-alainen tiedot- taminen on tärkeää etenkin, kun kohdeväestöllä ei ole tietoa tutkimuksen yleisistä periaatteista, kuten luottamuksellisuudesta ja tutkimuksen ta- voitteista. Joissakin ulkomaalaistaustaisissa ryh- missä perheen ja muun lähiyhteisön näkemykset voivat vaikuttaa yksilöiden osallistumis päätök-

siin. Tämän vuoksi tutkimuksesta on tiedotettava laajasti myös muille kuin otokseen kuuluville ja tutkimukseen kutsuttaville. (31).

Monet Maamu-tutkimuksessa tunnistetut tiedonkeruun haasteet olivat UTH-tutkimusta tehdessä tiedossa, kuten kielitaidon puutteeseen liittyvät ongelmat, kohdeväestön luottamuspula viranomaisia ja tutkimuksia kohtaan ja epäilykset kerättävän tiedon luottamuksellisuudesta. Haasteita ratkottiin onnistuneesti lähettämällä tutkittaville tutkimustiedotteet heidän omalla äidinkielellään, kouluttamalla monikielisiä haastattelijoita, tavoittelemalla tutkittavia henkilökohtaisilla yhteydenotoilla sekä tarjoamalla mahdollisuus osallistua haastatteluun omalla äidinkielellä tai tulkkahaastattelijan avustuksella. (12).

Myös hyvin koulutetuille ja kotoutuneille ulkomaalaistaustaisille tutkittaville on tähdennettävä kohdennettuihin väestötutkimuksiin osallistumisen tärkeyttä, jotta tutkimukseen osallistuisi kohdeväestöä mahdollisimman hyvin edustava joukko. Hyvin integroituneilla henkilöillä voi olla haluttomuutta osallistua juuri ulkomaalaistaustaisille kohdennettuun väestötutkimukseen, koska he eivät enää haluaisi identifioitua maahanmuuttajiksi vaan mieluummin osallistuisivat koko väestölle tehtäviin tutkimuksiin.

Maamu- ja UTH-tutkimusten kenttätutkimushenkilöstölle tehdyt haastattelut antavat kiinnostavan näkökulman tutkimuksessa mukana olleen monikultuurisen henkilöstön haastattelutyöhön ja työnantajan tarjoamaan tukeen. Tämän tutkimuksen luotettavuutta edistää se, että haastattelut on tehty kenttävaiheen lopussa, jolloin henkilöstölle on muodostunut jo selkeä kuva työn onnistumiseen vaikuttavista tekijöistä ja toisaalta myös haasteista. Molempien tutkimusten kenttätutkimushenkilöstön haastattelut ovat tehneet varsinaisen tutkimusorganisaation ulkopuoliset henkilöt, joten on oletettavaa että haastateltavat ovat uskaltaneet puhua melko avoimesti kokemuksistaan. Toisaalta haastateltaviin on voinut vaikuttaa se, että haastattelija edusti samaa työnantajaorganisaatiota. Haastateltavilla on saattanut olla näin ollen olla tarve

vastata kohteliaasti työnantajaa koskeviin kysymyksiin. Toisaalta haastateltaville korostettiin haastattelujen alussa, että heidän vastauksensa käsitellään luottamuksellisesti ja aineisto anonymisoidaan ja tulokset raportoidaan siten, että vastaajaa ei ole mahdollista tunnistaa. Maamu- ja UTH-kenttätutkimushenkilöstön haastattelutaineistot keränneet tutkijat myös analysoivat haastattelut. Myöhemmin analyysin tuloksista on käyty vuoropuhelua tutkijoiden kesken ja tulosten pohdintaan on osallistunut myös Maamu- ja UTH-tutkimusten kenttävaiheen toteutuksessa mukana olleita tutkijoita.

Kenttätutkimushenkilöstö piti tärkeänä, että he saivat riittävästi aikaa ja taitoja tutkimuksen tavoitteiden selittämiseksi, koska monet kohde-ryhmän jäsenistä eivät tunne väestötutkimusten maailmaa, viranomaisten tehtäviä eivätkä tutkimuksen toteutukseen liittyvää tietosuojaa Suomessa. Työnantajan tarjoama tuki puolestaan näyttäytyi taustatekijänä, joka nousi esiin positii- visten kuvausten yhteydessä, ja sen koettu puute puolestaan kietoutui koettuihin epäonnistumisiin kenttätyössä. Maamu- ja UTH-tutkimukset ovat tuoneet väestötutkimukset osaksi Suomen ulkomaalaistaustaisen väestön yhteiskuntaosal- lisuutta, ja niissä saatuja kokemuksia on tärkeä huomioida tulevien tutkimusten toteutuksessa.

KIRJOITTAJEN KONTRIBUUTIOT

AWP toteutti Maamu-kenttähenkilöstön haastattelut, analysoi ja raportoi tulokset sekä osallistui muuhun kirjoitustyöhön. SJ osallistui UTH-kenttähenkilöstön haastattelujen toteutukseen, analysointiin ja raportointiin sekä osallistui muuhun kirjoitustyöhön. SK osallistui kirjoitustyöhön sekä artikkelin rajauksiin ja rakenteen muotoiluun. PK osallistui käsikirjoituksen sisältöjen rajauksiin ja rakenteen muotoiluun, kirjoitti osia Maamu- ja UTH-tutkimusten toteutusten kuvauksista sekä kirjallisuuskatsauksesta ja on ollut mukana artikkelin muiden osioiden kirjoittamistyöstä. AC osallistui käsikirjoituksen sisältöjen tuottamiseen. LL osallistui käsikirjoituksen sisältöjen tuottamiseen. TN osallistui käsikirjoituksen sisältöjen tuottamiseen.

The growth of population of foreign origin in Finland increases the need for obtaining reliable knowledge on their wellbeing, health, living conditions, inclusion, functional capacity and use of services. Data collection poses challenges, which need to be tackled for example by developing participant recruitment methods, interviewing techniques and by seeking best practices for co-operation between research institutes and authorities.

In this article we describe field personnel's experiences on data collection in two population based surveys targeted at people of foreign origin. The empirical data consists of semi-structured interviews of the field personnel, also of foreign origin.

Gaining field experience increased field personnel's ability to recruit participants, whereas participant's mistrust towards authorities led

to non-participation. The cultural background shared by the field personnel and participants both hindered and promoted recruitment. Employers' support to field personnel was considered important.

It is very important to allocate sufficient resources for participant recruitment when conducting targeted population surveys. Resources need to be allocated in order to recruit also people in most vulnerable positions. Recruitment practices and practices related to field personnel's training can be developed in co-operation between authorities. It is important to include the target population into the process of planning, conducting and reporting the survey.

keywords: people of foreign origin, population survey, field personnel, data collection

LÄHTEET

- 1) Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestöennuste [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-5137. 2015. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 20.1.2017]. Saantitapa: http://www.stat.fi/til/vaenn/2015/vaenn_2015_2015-10-30_tie_001_fi.html
- 2) Talala, K., Härkänen, T., Martelin, T., Karvonen, S., Mäki-Opas, T., Manderbacka, K., Suvisaari, J., Sainio, P., Rissanen, H., Ruokolainen, O., Heloma, A. & Koskinen, S. Koulutusryhmien väliset terveys- ja hyvinvointierot ovat edelleen suuria. *Suomen Lääkärilehti* 2014; 36, 2185–2192.
- 3) Argeseanu Gunningham, S., Ruben, J.D. & Narayan, K.M. Health of foreign-born people in the United States: a review. *Health & Place* 2008; 14(4), 623–635. <https://doi.org/10.1016/j.healthplace.2007.12.002>
- 4) DesMeules, M., Gold, J., McDermott S., Cao, Z., Payne J., Lafrance B., Vissandjée B., Kliewer, E. & Mao, Y. Disparities in mortality patterns among Canadian immigrants and refugees, 1980-1998; results of national cohorts study. *Journal of Immigrant Health* 2005; 7(4), 21–232. <https://doi.org/10.1007/s10903-005-5118-y>
- 5) IOM (International Organization of Migration) Migration Health: Better Health for All in Europe. Final Report. Brussels: International Organization of Migration; 2010.
- 6) Rechel, B., Mladovsky, P. & Devillé, W. Monitoring migrant health in Europe: A narrative review of data collection practices. *Health Policy* 2012; 105: 1:10–16. <https://doi.org/10.1016/j.healthpol.2012.01.003>
- 7) WHO. Health of migrants – The way forward. Report of a global consultation. Madrid: WHO; 2010.
- 8) Castaneda, A., Rask, S., Koponen, P., Mölsä, M. & Koskinen, S. (toim.) Maahanmuuttajien terveys ja hyvinvointi. Tutkimus venäläis-, somalialais- ja kurditaustaisista Suomessa. Helsinki: Terveystien ja hyvinvoinnin laitos (THL); Raportti 61/2012.
- 9) Koponen, P., Rask, S., Skogberg, N., Castaneda, A., Manderbacka, K., Suvisaari, J., Kuusio, H., Laatikainen, T., Keskimäki, I. & Koskinen S. Suomessa vakituisesti asuvat maahanmuuttajat käyttävät vaihtelevasti terveyspalveluja. *Suomen lääkirilehti* 2016; 71(12–13); 907–914.
- 10) Laatikainen, T., Wikström, K., Skogberg, N., Rask, S., Castaneda, A., Koskinen, S. & Koponen, P. Maahanmuuttajien kansanterveysongelmat. *Suomen lääkirilehti* 2016; 71(12–13);877-883.
- 11) Font, J. & Mendez, M. Surveying Ethnic Minorities and Immigrant Populations. Methodological Challenges and Research Strategies. IMISCOE Research. Amsterdam: Amsterdam University Press; 2013.

- 12) Tilastokeskus. Maahanmuuttajat väestötutkimuksissa – hyviä käytäntöjä kvantitatiivisen haastattelututkimuksen tekijälle. Käsikirja 51, Tilastokeskus 2015. PDF-julkaisu. [viitattu 21.1.2017] Saantitapa: http://www.tilastokeskus.fi/ajk/julkistamiskalenteri/kuvailusivu_fi.html?ID=16131.
- 13) Kaeser, L. Adapting Quantitative Survey Procedures: The Price for Assessing Vulnerability? Lessons from a Large-Scale Survey on Aging and Migration in Switzerland. Michel Oris, Caroline Roberts, Dominique Joye, Michèle Ernst Stähli (eds). 2016. Surveying Human Vulnerabilities across the Life Course. [viitattu 14.2.2017] Saantitapa: <http://link.springer.com/book/10.1007/978-3-319-24157-9>.
- 14) Feskens, R., Hox, J., Lensvelt-Mulders, G. & Schmeets, H. Nonresponse Among Ethnic Minorities: A Multivariate Analysis. *Journal of Official Statistics*, 2007; 23: 3: 387–408
- 15) Malin, M. & Raisamo, S. Maahanmuuttajien elinolojen ja terveyden selvittämiseksi on tehtävä erillisiä tutkimuksia. Maahanmuuttajien hyvinvointisurveys 1/2. Hyvinvointikatsaus 2011; 4:66–70.
- 16) Deding, M., Fridberg, T. & Jakobsen, V. Non-response in a survey among immigrants in Denmark. Danish National Centre for Social Research; Working paper 2007; 16.
- 17) Nielsen, A. L., Jervelund, S.S., Villadsen, S. F., Vitus K., Ditlevsen, K., TØrsløv, M. K. & Kristiansen, M. Recruitment of ethnic minorities for public health research: An interpretive synthesis of experiences from six interlinked Danish studies. *Scandinavian Journal of Public Health* 2017, 1–13.
- 18) Barnes, W. Improving the participation of migrants in the Labour Force Survey: A review of existing practices in EU member states. *Survey Methodology Bulletin* 2008, 63: 25–38.
- 19) Carlsson, F., Merlo, J., Lindström, M., Östergren, P. & Lithman, Thor. Representativity of a postal public health questionnaire survey in Sweden, with special reference to ethnic differences in participation. *Scand. J. Public Health*, 2006, 34, 2, 132–139, Sage Publications, Ltd. <https://doi.org/10.1080/14034950600677154>
- 20) Pohjanpää, K., Paananen, S. & Nieminen, M. Maahanmuuttajien elinolot. Venäläisten, virolaisten, somalialaisten ja vietnamilaisten elämää Suomessa 2002. Helsinki: Tilastokeskus; 2003.
- 21) Airila, A., Toivanen, M., Väänänen, A., Bergbom, B., Yli-Kaitala, K. & Koskinen, A. Maahanmuuttajan onnistuminen työssä. Tutkimus työssä käyvistä venäläis-, kurdi- ja somalialaistaustaisista Suomessa. Helsinki: Työterveyslaitos; 2013.
- 22) Wikström, K., Haikkola, L. & Laatikainen, T. (toim.) Maahanmuuttajataustaisten nuorten terveys ja hyvinvointi - Tutkimus pääkaupunkiseudun somali- ja kurdi-taustaisista nuorista. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Työpäperi 17; 2014.
- 23) Nieminen, T., Sutela, H. & Hannula, U. Ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi Suomessa 2014. Väestö. Helsinki: Tilastokeskus; 2015.
- 24) Koponen, P & Jokela, S. (toim.). Yhteistyö maahanmuuttajien kotoutumisen, työllisyyden ja hyvinvoinnin seurannassa -Kokemuksia Ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi-tutkimuksen 2014 (UTH) toteutuksesta. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Työpäperi 19/2015; 2015.
- 25) Bowling, A. Research methods in health. Open University Press; 2002
- 26) Tuomi, J. & Sarajarvi, A. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerus; 2004.
- 27) Elam, G., K. Fenton, A. Johnson, J. Nazroo & J. Ritchie Exploring ethnicity and sexual health (ExES). London: Social and Community Planning Research; 1999.
- 28) Phoenix, A. Practising feminist research: the intersection of gender and “race” in the research process’, in M. Maynard & J. Purvis J (eds), *Researching women’s lives from a feminist perspective*. London: Taylor & Francis; 1994.
- 29) Grewal, I. & J. Ritchie. Ethnic and language matching, in J.Y. Nazroo (ed.), *Health and social research in multiethnic societies*. Abingdon: Routledge; 2006.
- 30) Bloch, A. Methodological Challenges for National and Multi-sited Comparative Survey Research. *Journal of Refugee Studies*, 2007; 2:2: 230-247 <https://doi.org/10.1093/jrs/fem002>
- 31) Clark, MJ. Cross-cultural research: Challenge and competence. *International Journal of Nursing Practice* 2012; 18 (suppl.2), 28–37. <https://doi.org/10.1111/j.1440-172X.2012.02026.x>

ANNELI WEISTE-PAAKKANEN
VTM, erikoissuunnittelija
Terveiden ja hyvinvoinnin laitos
Hyvinvointiosasto
Yhdenvertaisuus ja osallisuus -yksikkö

SATU JOKELA
TtM, projektikoordinaattori
Terveiden ja hyvinvoinnin laitos
Hyvinvointiosasto
Yhdenvertaisuus ja osallisuus -yksikkö

SINIKKA KYTÖ
FM, erikoissuunnittelija
Terveysten ja hyvinvoinnin laitos
Hyvinvointiosasto
Yhdenvertaisuus ja osallisuus -yksikkö

PÄIVIKKI KOPONEN
TtT, tutkimuspäällikkö
Terveysten ja hyvinvoinnin laitos
Kansanterveysratkaisut osasto
Terveysten seuranta yksikkö

ANU CASTANEDA
PsT, VTM, tutkimuspäällikkö
Terveysten ja hyvinvoinnin laitos,
Hyvinvointiosasto
Yhdenvertaisuus ja osallisuus yksikkö

LIISA LARJA
Yliaktuaari
Tilastokeskus
Väestö- ja elinolotilastot

TARJA NIEMINEN
FT, yliaktuaari
Tilastokeskus
Väestö- ja elinolotilastot